СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ
Факултет „Производствен и търговски бизнес“
Катедра „Аграрна икономика“

МЕЖДУНАРОДНА
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов
Председател:
Доц. д-р Марина Николова – Ръководител катедра „Аграрна икономика“
Членове:
Доц. д-р Маруся Линкова
Доц. д-р Виолета Блажева
Доц. д-р Наталия Неделчева
Гл. ас. д-р Радка Ненова
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
Ас. д-р Пламен Петров
Докторант Боряна Георгиева

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р ик. н. Сергей Горлов (Русия)
Членове:
Проф. д-р ик. н. Сергей Охрименко (Молдова)
Проф. д-р ик. н. Антонина Ряховская (Русия)
Проф. д-р Маджди Осман (Египет)
Проф. д-р Нидал Шабан (Ирак)
Проф. д-р Dragan Petrovic (Сърбия)
Проф. д-р Sonja Jovanovic (Сърбия)
Доц. д-р Йоана Панагорец (Румъния)
Доц. д-р Марина Николова (България)
Доц. д-р Маруся Линкова (България)
Доц. д-р Bahodirjon Nosirov (Узбекистан)
Доц. д-р Ziyoydin Israilov (Узбекистан)

Научен секретар:
Доц. д-р Маруся Линкова
Технически секретар – Мария Чонова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1762-3

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. д-р Марина Николова, Доц. д-р Маруся Линкова
ТРИДЕСЕТ И ПЕТ ГОДИНИ КАТЕДРА
“АГРАРНА ИКОНОМИКА”.....7

Организация и управление на инвестициите и иновациите в агросектора

Профессор, доктор экономических наук Ряховская Антонина Николаевна
СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО РОССИИ: ВОЗМОЖНОСТИ
ДЛЯ ОПЕРЕЖАЮЩЕГО РАЗВИТИЯ.....25

Doctor of Science, Professor Sergei Mihajlovic Gorlov, Gorshenin Alexander Yuryevich, Assistant professor, Syromyatnikov Denis Aleksandrovich
МЕТОДОЛОГИЯ АНАЛИЗА ПРОБЛЕМ УПРАВЛЕНИЯ
РАЗВИТИЕМ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА 40

Dr. Abduaziz Abduvasikov, Dr. Bahodirjon Nosirov
THE EVOLUTION OF AGRICULTURAL MARKETS
OF UZBEKISTAN 48

Доц. д-р Гена Велковска
ЕКОЛОГИЧНАТА ОЦЕНКА И ОЦЕНКАТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА В КОНТЕКСТА
НА СТРОИТЕЛСТВОТО ВЪРХУ ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ.....56

Доц. д-р Искра Маринова Пантелеева
НАУЧНА И ИНОВАЦИОННА ПОЛИТИКА – НЯКОИ
СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ.....63

Доц. д-р Виолета Блажева
КРИЗИТЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР 70

Гл. ас. д-р Радка Ненова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНОВАЦИИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
ОТ ЧЕТВЪРТО ПОКОЛЕНИЕ 76

Гл. ас. д-р Елица Лазарова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ ТЕОРИЯТА
НА ОГРАНИЧЕНИЯТА В АГРОБИЗНЕСА 82

Гл. ас. д-р Явор Станев
СЕЛСКОТО И ГОРСКОТО СТОПАНСТВО
В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 91

Гл. ас. д-р Милен Динков
ИНОВАЦИИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНКУРЕНТНО
И ПРИОБЩАВАЩО ЗЕМЕДЕЛИЕ 97

Доктор по икономика Михаил Билев
ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ В БЪЛГАРИЯ 105

Докторант Валери Велковски
ПАРЦЕЛАРНИТЕ ПЛАНОВЕ И ТЯХНАТА РОЛЯ
В АГРОУСТРОЙСТВЕНИТЕ МЕРОПРИЯТИЯ 114

Студент Веселин Иванов
СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ РАЗВИТИЕТО
НА ФАМИЛНОТО ЗЕМЕДЕЛСКО СТОПАНСТВО 123

Предприемачески инициативи и възможности за диверсификация в агробизнеса

Доц. д-р Теодора Филипова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ТЪРГОВСКИ
КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 133

Доц. д-р Христо Сирашки
ТВОРЧЕСТВОТО В ИНОВАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ 139

Доц. д-р Галина Тодорова
СЕЛСКОСТОПАНСКАТА АВИАЦИЯ-АКТИВЕН ПОМОЩНИК ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В РЕГИОН ПЛЕВЕН 145

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА РАПИЦА 152

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ДОХОДИТЕ - НЕОБХОДИМОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКА УСТОЙЧИВОСТ 158

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ ЗНАЧЕНИЕТО НА ТУРИЗМА ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 163

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ЛОГИСТИЧНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 170

Ас. д-р Любомира Тодорова
РЕЛАЦИЯ МЕЖДУ ЛОЗОВИТЕ НАСЪЖДЕНИЯ, ВИНОПРОИЗВОДСТВОТО И ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ 176

Ас. д-р Павлин Павлов
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА АЛТЕРНАТИВЕН ТУРИЗЪМ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 182

Финансово-счетоводни аспекти и социално застрахователна защита в селското стопанство

Проф. д-р Андрей Захариев, д-р по ик. Ивайло Маринов
БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ ПО ПЪТЯ НА РАСТЕЖА И КОНВЕРГЕНЦИЯТА – СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ И ОЦЕНКА 191

Проф. д-р Атанас Атанасов
ЗЕМЕДЕЛСКИЯТ СЧЕТОВОДЕН ОТЧЕТ КАТО НЕОБХОДИМА БАЗА ОТ ДАННИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ 200

Доц. д-р Иванка Димитрова, д-р Диана Янкова
СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО И ОЦЕНКАТА НА ЗЕМЕДЕЛСКАТА ПРОДУКЦИЯ 208

Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА КВОТИ ЗА ЕМИСИИ НА ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ.....216

Доц. д-р Диана Крумова
ВЪПРОСИ НА КОМПЮТЪРНОТО СЧЕТОВОДСТВО В СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 222

Доц. д-р Венцислав Вечев
ОСОБЕНОСТИ ПРИ ОЦЕНЯВАНЕТО НА ПРЕДОСТАВЕНИТЕ ОБЕЗПЕЧЕНИЯ ОТ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ В БАНКИТЕ.....228

Ас. д-р Пламен Петров
РОЛЯТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР В СИСТЕМАТА НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА.....235

Докторант Станислав Шишманов
ПЛАТЕЖНО ПОСРЕДНИЧЕСТВО НА ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ ПРИ УРЕЖДАНЕ НА ВЗАИМООТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ И ДЪРЖАВНИЯ И ОБЩИНСКИТЕ БЮДЖЕТИ.....241

Маркетинг, дистрибуция и търговия със селскостопански продукти

Доц. д-р Пенка Горанова
РЕКЛАМНА КАМПАНИЯ НА ФИРМА “ЖИТАРА” ООД.....251

Доц. д-р Марина Николова
СЪСТОЯНИЕ НА ПАЗАРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИ ЗЕМИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 261

Доц. д-р Симеонка Петрова
ВЛИЯНИЕ НА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА АГРАРНОТО
ПРОИЗВОДСТВО ВЪРХУ АСОРТИМЕНТНОТО
ПРЕДЛАГАНЕ 273

Доц. д-р Петранка Мидова
ПАЗАРЪТ НА СЛЪНЧОГЛЕДОВО ОЛИО – АНАЛИЗИ
И ПЕРСПЕКТИВИ.....281

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
НА ИЗПОЛЗВАНАТА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ.....289

Доц. д-р Красимира Славева
СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА БЪЛГАРИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ 296

Доц. д-р Любомир Любенов
СЕГМЕНТИРАНЕ ПАЗАРИТЕ НА ПЧЕЛЕН МЕД
В ОБЛАСТ РУСЕ.....304

Гл. ас. д-р Галя Георгиева
ВИДОВО МНОГООБРАЗИЕ НА БИОПРОДУКТИТЕ
В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО 309

Доктор по икономика Георги Димитров
ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕТОДИТЕ ЗА БИЗНЕС ПРОГНОЗИРАНЕ
В АГРАРНИЯ СЕКТОР.....317

Докторант Александър Ангелов
УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАПАСИТЕ ОТ ДОСТАВЧИЦИТЕ
ВЪВ ВЕРИГИТЕ НА ДОСТАВКА В СЕЛСКОТО
СТОПАНСТВО 330

Студент Надежда Беновска
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ХИБРИДЕН СОРТ ЦАРЕВИЦА
КНЕЖА 509. НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОМЕНЯТ
ИКОНОМИКАТА 336

Информационни технологии в селското стопанство

Проф. д.ик.н Сергей Охрименко, доц. д-р Агоп Саркисян,
докторант Сергей Пянковский
ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРОЦЕСИТЕ
ПО УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ 347

Доц. д-р Светослав Илийчовски
АНАЛИЗ НА ДИГИТАЛНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА ЖЕНИТЕ
ПРЕДПРИЕМАЧИ В БЪЛГАРИЯ И АНГЛИЯ 354

Антоний Богданов
ИТ АВТОМАТИЗАЦИЯ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО.....360

Екологизация и устойчиво развитие на селското стопанство

Prof. DSc. Shaban Nidal, Dr. Erika Andenna Dr. Kadhum Eman,
Dr. Luay Tailah
AGRONOMISTS JOB DON'T REDUCE NATURAL RESOURCES
TO MEET TODAY'S NEEDS WITHOUT COMPROMISING
THE NEEDS OF FUTURE GENERATION.....369

Доц. д-р Минка Анастасова – Чопева
РАВНИЩЕ НА СОЦИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ
В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО 378

Доц. д-р Тихомир Личев
ДЕМОГРАФСКИЯТ ВЗРИВ“ И ГЛОБАЛНИТЕ КЛИМАТИЧНИ
ПРОМЕНИ.....386

Албена Симеонова, Пепо Петров
БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ - СЪЩНОСТ
И ПРОБЛЕМИ. САНКЦИИ, ДОБРИ ПРАКТИКИ
И ИНОВАЦИИ.....392

Гл. ас. д-р Емил Николов
ИНТЕГРИРАНЕ НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА
ОТГОВОРНОСТ В ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ.....403

Гл. ас. д-р Иван Маринов
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
В БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ ИМПЛЕМЕНТИРАНЕ
НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ 410

Гл. ас. д-р Десислава Алексиева
ИНТЕРЕСИ В УПРВЛЕНИЕТО.....417

Гл. ас. д-р Елена Йорданова
ЕКОЛОГИЧНА ОТГОВОРНОСТ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ 423

Докторант Валерия Николаева
ИНТЕЛИГЕНТНО ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА
ПРОИЗВОДСТВО НА КАРТОФИ.....428

Магистър Галина Мирчева
БАЛАНС МЕЖДУ ПРИРОДО-ЕФЕКТИВНО И МОДЕРНО-
ТРАДИЦИОННО СТОПАНСТВО
(по примера на смесено животновъдно-растениевъдно стопанство
в с. Петърница, общ. Долни Дъбник, обл. Плевен) 437

Студент Анета Врайкова
БИОРАЗНООБРАЗИЕТО И ПРЕХОДА КЪМ ПО-ЕКОЛОГИЧНА
ИКОНОМИКА 444

Студенти Радой Йосифов и Анета Врайкова
АНАЛИЗ НА ПРЕДЛАГАНИТЕ БИОПРОДУКТИ
В ХРАНИТЕЛНА ВЕРИГА БИЛЛА БЪЛГАРИЯ 450

Правни, исторически и социално-културни бариери на общата селскостопанска политика в Европейския съюз

PhD. Associate Professor Panagoreț Ioana, PhD. Associate Professor Panagoreț Dragoș, PhD. Lecturer Panagoreț Andreea
FOOD SAFETY POLICIES AND STRATEGIES IN ROMANIA 461

К.э.н., старший преподаватель Елена Сергеевна Шараг
ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЯ
АГРОСЕКТОРА УКРАИНЫ 472

Доц. д-р Маруся Линкова
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИМПЕРАТИВИ И ФЛУКТУАЦИИ
В РАЗВИТИЕТО НА АГРОБИЗНЕСА 478

Доц. д-р Ирена Емилова
ЗА СОЦИАЛНАТА РОЛЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ..486

Доц. д-р Николай Марков, доц. д-р Светослава Стойчева
НЕРАГЛАМЕНТИРАНИЯ ТРУД – СОЦИАЛЕН ДЪМПИНГ
В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО.....491

Гл. ас. д-р Надежда Цветкова
ПРЕЗДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЕЙНОСТТА
НА ЗЕМЕДЕЛСКИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛ-ПЧЕЛАР 502

Мирослав Маринов
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ
КООПЕРАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ЗАСИЛЕНА
КОНКУРЕНЦИЯ.....507

Доктор Георги Ангелов
ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И ВЪЗДЕЙСТВИЕТО
НА ПОДХОДА ЛИДЕР ВЪРХУ МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ
ЗА ПЪРВИЯ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД НА ПРСР (2007-2013).....513

Докторант Боряна Георгиева
ОСНОВНИ АСПЕКТИ И ПРОБЛЕМИ ПРИ ДЕФИНИРАНЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ.....522

Докторант Росен Коцев
НЯКОИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПРОБЛЕМИ НА СЕЛСКИТЕ
РАЙОНИ В КОНТЕКСТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 529

Докторант Елена Ташкова
ДЕЙНОСТИ В РЕГИОНА НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД/
ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА ДФ „ЗЕМЕДЕЛИЕ“ –
БЛАГОЕВГРАД 540

Докторант Цветан Марков
АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ОБЕКТИТЕ НА
ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ В БЪЛГАРИЯ 548

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

**СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО
И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО**

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1762-3

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

ЗЕМЕДЕЛСКИЯТ СЧЕТОВОДЕН ОТЧЕТ КАТО НЕОБХОДИМА БАЗА ОТ ДАННИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ

Проф. д-р Атанас Атанасов
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Резюме: *В доклада се представят особеностите в съдържанието на земеделския счетоводен отчет като необходима база от данни за целите на системата за земеделска счетоводна информация. Подчертава се необходимостта от своевременно и коректно представяне на данните в отчета, въз основа на които се обобщава и систематизира информацията. В заключение се обобщава, че набраната информация е доказано полезна както за вземането на адекватни управленски решения, така и при разработването и прилагането на нови политики по отношение на земеделските стопани и на селските райони.*

Ключови думи*: счетоводство; земеделие; земеделски счетоводен отчет; система за земеделска счетоводна информация*

Въведение

Земеделските предприятия у нас, като отчетно обособени единици, са задължени ежегодно да представят публична отчетна информация за имуществото и дейността си съгласно приложимата у нас счетоводна нормативна уредба, но освен това част от тези предприятия, които попадат в полето на наблюдение и в съответната национална статистическа извадка следва (но не са задължени) да подават отчетна информация и за целите на системата за земеделска счетоводна информация (СЗСИ) към Министерството на земеделието, храните и горите (МЗХГ). Именно очертаването на съдържанието и особеностите на тази информация, която се оформя и представя индивидуално за даденото предприятие посредством изготвянето на т. нар. земеделски счетоводен отчет (ЗСО), е целта на настоящия доклад.

* * *

В исторически аспект началото на СЗСИ (FADN – Farm Accountancy Data Network) в Европа се поставя през 1965 г. Целта на

системата е да подпомага Общата селскостопанска политика (ОСП) на страните от Европейската общност (понастоящем Европейския съюз). Основната ѝ роля е да обезпечава измерването на европейските селскостопански доходи и да осигурява бизнес анализи. За тази цел СЗСИ събира и анализира на годишна основа данни от около 80 000 земеделски стопанства, представляващи около 5 милиона стопанства и над 90 % от земеделската земя и производството в ЕС. Участието на земеделските стопани в СЗСИ е на доброволен принцип. Системата включва Европейската комисия и органите за връзка от всички държави членки. (ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/FADN-BG-2014.pdf)

Съгласно официална информация от МЗХГ на Р България (http://www.mzh.government.bg/bg/statistika-i-analizi/sistema-za-zemedelska-schetovodna-informaciya/sistemata/, н.д.) у нас изследването свързано с необходимостта от изготвяне на ЗСО се отнася до земеделските стопанства с икономически размер над 2 000 евро до отчетната 2016 г. и над 4 000 евро от отчетната 2017 г. и след това (поле на наблюдение).

Икономическият размер на едно стопанство се определя като сумата от стандартния производствен обем (СПО) на всеки продукт, произвеждан в стопанството. Стопанствата се групират в класове по размер (от I до XIV). Икономическият размер на стопанството се измерва в евро и представлява общия СПО. Той показва потенциала на стопанството, но не и неговите финансови резултати. Икономическият размер позволява сравнение на стопанства с различни специализации, защото физическият размер (средна площ, брой животни и т.н.) не носи достатъчно информация.

Въз основа на нормативно установен план за подбор от стопанствата се формира извадка, т.нар. отчетни стопанства, подбрани на база стратификационни показатели – географски район, тип специализация и икономически размер. За целите на плана за подбор на национално равнище, полето на наблюдение е обособено на 6 (шест) района, в които са включени общо над 2000 отчетни стопанства. Набирането и представянето на отчетна информация е съобразено с единна за страните членки на ЕС типология, която дава възможност за постигане на обективност и съпоставимост на данните. Типологията на стопанствата позволява да се определи типът специализация и икономическият им размер, като се използва единен метод за класифициране на стопанствата в зависимост от абсолютния и от относителния дял на отглежданите от тях култури и животни, изчислен в СПО.

При определяне на типологията на стопанствата се преминава през следните стъпки: 1. Изчисляват се индивидуални СПО за всички селскостопански продукти (от растениевъдството и животновъдството) за определена стопанска година или като средна стойност от няколко години. Индивидуалният СПО отразява средната парична стойност на селскостопанската продукция при цена на производител. СПО не включва директните плащания, данък добавена стойност и други данъци. 2. Индивидуалните СПО се прилагат към данните на всяко стопанство (площта на всеки вид култура и броя на всяка категория животни, отглеждани в стопанството), се умножават по съответните им СПО и се сумират, за да се получи общият СПО на стопанството в евро.

Типът специализация на стопанството има 3 (три) нива на детайлизация – общ, основен, специфичен. Стопанствата се групират в 9 (девет) общи типа: полски култури, зеленчуци и гъби, трайни насаждения, тревопасни животни, свине и птици, смесени растениевъдни, смесени животновъдни, смесени растениевъдно-животновъдни и некласифицирани стопанства. Типът специализация на стопанството се определя от относителния дял на стандартния производствен обем на различните продукти на стопанството в неговия общ СПО по схема за класификация, заложена в Регламент (ЕО) № 1242/2008 и последвалите изменения.

На практика събираната информация е за период от една отчетна година (12 последователни месеца) като обхваща само земеделските дейности и другите доходоносни дейности (ДДД), пряко свързани с тях. От своя страна ДДД включват всички други дейности извън селскостопанската, които са свързани пряко със стопанството и имат икономически последици за него. Това са дейности, при които се използват или ресурсите на стопанството (площ, сгради, машини, селскостопански продукти и т.н.), или неговите продукти. Доходоносни дейности в този контекст означават активна работа. Поради това чисто финансовите инвестиции са изключени. Отдаването на земята или други земеделски ресурси на стопанството под аренда за различни дейности, в които стопанството не е ангажирано не се разглежда като ДДД, а като част от селскостопанската дейност на стопанството.

Информацията съдържа около 2 000 променливи, които са описани в специален въпросник, наречен земеделски счетоводен отчет (ЗСО). В най-общ вид информационният масив се отнася до:

● Физически и структурни данни, като например местоположение, площи, заети от култури, брой на отглежданите животни, работната сила и др.

● Икономически и финансови данни в стойностно изражение, като произведената продукция от различните култури, запасите, продажбите и покупките, производствените разходи, активите, пасивите, субсидиите, включително и тези, свързани с прилагането на мерките на Общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС.

Конкретното съдържание на ЗСО първоначално е посочено в Регламент (ЕИО) № 2237/77 на Комисията от 23 септември 1977 г. и последващите изменения до 2008 отчетна година, а в последствие в Регламент (ЕО) 868/2008 от отчетната 2009 г. От отчетната 2014 г. с Регламент (ЕС) № 385/2012 се въведе нова редакция на отчета, с която се включиха нови характеристики за изследване. От отчетната 2015 г. се прилага Регламент за изпълнение (ЕС) № 2015/220. Всички тези разпоредби съдържат подробни указания за това как земеделските счетоводни отчети следва да бъдат съставени и предоставят определения на използваните понятия.

Съдържанието на ЗСО се представя последователно в табличен вид, като обхваща:

● Обща информация за стопанството, неговото идентифициране и класифициране за целите на СЗСИ (Таблица А);

● Площи на стопанството и разпределението им по форма на стопанисване, форма на собственост, основни култури. Това е използваната земеделска площ (ИЗП) от стопанството, независимо от собствеността й. В ИЗП се включват обработваемата земя, трайните насаждения, семейните градини и постоянно затревените площи (ливади и пасища), които се използват само от изследваното стопанство (Таблица В);

● Работна ръка, използвана за земеделска дейност и ДДД, пряко свързани със земеделската дейност. Посочват се всички работници, платени и неплатени, които са участвали в изпълнението на съответната работа в стопанството по време на отчетната година (Таблица С);

● Активи на стопанството, само за земеделска дейност и ДДД, пряко свързани със земеделската дейност. Посочва се стойността на всички некапиталови суровини, използвани при производството на некапиталови продукти през отчетната година (Таблица D).

● Квоти и други права, включително тези, които са придобити безплатно, ако те могат да се търгуват отделно от свързаната земя (Таблица E);

● Заеми и задължения за земеделска дейност и ДДД, пряко свързана със земеделската дейност (Таблица F);

● Данък добавена стойност (ДДС). Посочва се системата за ДДС, която се прилага и в някои случаи плащания и приходи от ДДС (Таблица G);

● Вложени ресурси. Посочват се: вложени производствени разходи в растениевъдството и животновъдството; вложени разходи за труд и механизация; вложени минерални торове в растениевъдството за стопанска година; вложени други разходи за земеделска и ДДД, пряко свързана със земеделската (Таблица H);

● Растениевъдство. Посочва се площта, количеството и стойността на всички растителни култури, вкл. и за други дейности (Таблица I);

● Животновъдство. Посочва се: оборот на животните, отглеждани в стопанството и взети по договор. Информацията обхваща брой и стойност на животните в началото и в края на отчетния период, и среден брой на животни, стойността на транзакциите заедно със стойността на всяка консумация на животни в стопанството, покупки и продажби (Таблица J);

● Продукти и услуги, свързани с животните по категории животни (Таблица K);

● Други доходоносни дейности (ДДД), пряко свързани със земеделската дейност. (Таблица L);

● Субсидии. Обхваща специфични плащания от публични фондове директно на стопанството, с изключение на тези за инвестиции в земя, съоръжения, машини и оборудване. Съдържа: схеми и мерки за подпомагане за отчетната година (годината на подаване на заявлението и годината на получаване на плащането); административна информация; признаване на финансирания (правителствени дарения), свързани с активи (Таблица M);

В технологичен аспект попълнените индивидуални ЗСО се предоставят на областните експерти по агростатистика. Те проверяват и въвеждат събраните данни в специална информационна земеделска счетоводна система. Тенденцията е през следващите години при желание от страна на стопаните, те сами да попълват отчета чрез информационната система.

Системата трансформира информацията във формат, съвместим с програмата на Европейската комисия за валидиране на данните RICA-1 и експертите от МЗХГ ги изпращат на Комисията.

Очертаните особености са достатъчно основание от организационна гледна точка да се обособят следните етапи (процедури):

● Получаване на попълнените индивидуални земеделски счетоводни отчети от органа за връзка (отдел „Агростатистика“ към МЗХГ);

● Генериране на национален файл с данни;

● Преглед и отстраняване на грешки в националния файл с данни;

● Трансформиране на националния файл с данни към изисквания от Европейската комисия формат;

● Изпращане на данните на Европейската комисия и представянето им за включване в процедурите по качеството, прилагани от Комисията.

На практика данните подлежат на обстойна проверка за тяхното качество, защото решенията по отношение на селскостопанската политика в ЕС трябва да се основават на стабилни и точни анализи. Това означава, че данните от СЗСИ трябва да бъдат сигурни и възможно най-точни. Органите за връзка и ЕК полагат голямо внимание, за да се гарантира, че всички грешки в данните на СЗСИ са идентифицирани и коригирани. За целта се прилагат конкретни процедури за гарантиране на високо качество на счетоводните данни. Процедурите, използвани от органите за връзка, се извършват преди данните да се предадат на Комисията. В случая органите за връзка използват един или повече регионални или национални земеделски счетоводни отчета за разлика от общностния отчет. Тази ситуация възниква, тъй като в много държави членки вече са проведени проучвания преди създаването на европейската система и по този начин са водили собствени земеделски счетоводни отчети. С течение на времето, тези отчети могат да бъдат подобрени и адаптирани, за да отговарят на променящите се потребности на ползвателите. Те предоставят данни на първо място за конкретната информационна обезпеченост на държавите членки и на второ място за СЗСИ. По правило в съдържателно отношение общностният счетоводен отчет е по-ограничен по отношение на обхвата на селскостопанските дейности в сравнение с много от регионалните и националните земеделски отчети.

Органите за връзка използват собствени процедури за контрол, за да поддържат нивото на качество на данните, което може да бъде

по-високо или по-ниско от изисквания от Комисията стандарт. Когато се констатира, че данните са без грешки, органите за връзка конвертират своите национални данни в общностния отчет.

Понастоящем СЗСИ е единственият източник на хармонизирани икономически данни за земеделските стопанства. Тези данни позволяват да се правят сравнения за целия ЕС. Европейската комисия проверява и обработва събраната информация, за да изготви анализи и да публикува съответните статистически данни. Наличието на надеждни данни на ниво земеделско стопанство в целия ЕС е от съществено значение, тъй като предоставя на създателите на политики една солидна и надеждна основа за вземане на информирани решения. Преди да предложи каквито и да било промени в ОСП, Комисията е в състояние да анализира въздействието на различните сценарии върху икономическата, екологичната и социалната устойчивост на земеделските стопанства по сектори, държави членки и райони.

СЗСИ разполага с публична база данни за всички страни-членки на ЕС. Това я определя като важен инструмент за мониторинг на Общата селскостопанска политика на ЕС.

Факт е, че интересът към данните и анализите за СЗСИ непрекъснато нараства. Затова базовите СЗСИ имат важна роля в целия процес на формиране на новата ОСП, както и в оценка на мерките на прилаганата ОСП и в оценките на въздействието на предложенията за политики. Следователно стандартните резултати са сбор от статистически данни, изчислени от земеделските счетоводни отчети, които периодично се създават и публикуват от Комисията. Те са на разположение в публичната база данни и описват детайлно икономическото положение на земеделските стопани от различни групи в целия Европейски съюз. Това дава възможност на Комисията да формира обоснована оценка на доходите на земеделските стопанства.

Заключение

В заключение може да се обобщи, че данните от СЗСИ не подлежат на разпространение в индивидуален вид и те служат само за статистически цели като не оказват влияние на реалния финансов резултат за данъчни цели. В този контекст целта на СЗСИ е да акумулира надеждна съвкупна информация, необходима за определяне доходите на земеделските стопанства, както и за бизнес анализ на аграрния сектор у нас и на ниво ЕС. Набраната информация е доказано полезна както за вземането на адекватни управленски решения, така и при

разработването и прилагането на нови политики по отношение на земеделските стопани и на селските райони. За постигането на тази цел основополагащо значение има коректно изготвеният и своевременно подаден индивидуален земеделски счетоводен отчет на съответното земеделско стопанство. Именно това определя ролята му на необходима, надеждна и задължителна база за последващо успешно реализиране на посочената цел.

ЛИТЕРАТУРА

РЕГЛАМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ (ЕС) 2015/220 НА КОМИСИЯТА от 3 февруари 2015 година за определяне на правила за прилагането на Регламент (ЕО) № 1217/2009 на Съвета относно създаване на система за събиране на счетоводна информация за доходите и икономическата дейност на земеделските стопанства в Европейския съюз. Официален вестник на Европейския съюз, L 46, 19.2.2015.

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 1217/2009 НА СЪВЕТА от 30 ноември 2009 г. за създаване на система за събиране на счетоводна информация за доходите и икономическата дейност на земеделските стопанства в Европейския съюз. Официален вестник на Европейския съюз, L 328, 15.12.2009.

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 1242/2008 НА КОМИСИЯТА от 8 декември 2008 година за установяване на типология на Общността за земеделските стопанства. Официален вестник на Европейския съюз, L 335, 13.12.2008.

ДЕЛЕГИРАН РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1198/2014 НА КОМИСИЯТА от 1 август 2014 година за допълнение на Регламент (ЕО) № 1217/2009 на Съвета за създаване на система за събиране на счетоводна информация за доходите и икономическата дейност на земеделските стопанства в Европейския съюз. Официален вестник на Европейския съюз, L 321, 7.11.2014.

http://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2018/02/22/ra335-publicationfadn-2015.pdf

ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/FADN-BG-2014.pdf

www.mzh.government.bg/media/filer_public/2018/02/22/ra236-publicationfadn-2010.pdf

www.mzh.government.bg/bg/statistika-i-analizi/sistema-za-zemedelska-schetovodna-informaciya/sistemata/